

A jászberényi zeneiskola története

Jászberényben a XIX. század derekától élénk művészeti élet folyt. Főleg a festők, énekesek, zenészek otthona volt a város. Déryné, Palotásy János, Tarnay Alajos, Beleznay Antal, Székely Mihály, Rác Aladár neve fémjelzi ezt. A műkedvelő színi előadások, a kórusok, zenekarok működése is teret adott a tehetségeknek. A tehetség azonban önmagában kevés, tanulni, képezni is kell azt. Jászberényben sok évtizede működik zeneiskola. A kezdetek 1936-tól ismertek.

Mivel a helyi igény megmutatkozott, s meg is fogalmazták azt a jászberényiek, egy zeneiskola létesítése körvonalazódott 1936 elején.¹ Kazacsay Tibor, a zeneiskolák országos szakfelügyelője javasolta, hogy Jászberényben is legyen zeneiskola. Ő ajánlotta Horváth Károly zeneszerzőt és karnagyot, aki ezt el is vállalta, ideköltözött. Feleségével Horváth Károlyné Láng Livia hegedűtanárral láttak munkához, és megnyerték az iskola számára E. Mallár Lenke zongoraművészt, aki jászberényi származású volt. A zeneiskola magániskolaként, a megfelelő engedélyek és szakmai felügyelet mellett 1936 elején megkezdte működését.

A Központi Katolikus Olvasókör székhelyén – a Kossuth u. 2. szám alatt – ma nincs már meg az épület, a Kőhid mellett állt – kaptak helyet az órák megtartására. A kották, a hangszerek biztosítása nehézséget okozott, de megoldották a problémát. A polgármester és a város vezetősége segítő kezet nyújtott a megalakuló iskolának. A képviselő-testület kisebb anyagi támogatást is megszavazott számukra. Horváth Károlynak azon kérését azonban, hogy a „városi zeneiskola” nevet viselhessék, elutasították.²

Az első növendékhangversenyt 1936 júniusában már meg is tartották. Hét gyermek mutatta meg mit is tanultak e rövid idő alatt.³ Mivel Horváthék a hatvani zeneiskolában is tanítottak, így az ottaniakkal együtt is felléptek a jászberényi gyerekek. A korabeli újság tanúsága szerint nagy sikerrel szerepeltek. Bathó Irén bronzérmes, Klein Ágnes díszoklevelet kapott Hatvanban, de Tanay Richárd is szépen zongorázott. Ők Mallár Lenke növendékei. Horváth Károlyné hegedűsei között említik Barla György, Lemberkovich Alajos, Polacsek György, Sebők Ákos, Sebők Edit, Tóth János nevét.

A helyi újságban, a Jász Hírlapban később rendszeresen megjelentek a felhívások a beiratkozásra ősszel, majd a növendékhangversenyekről is a beszámolók. Az 1938/39-es tanévre 400 pengő volt az éves tandíj.

A második nyilvános növendékhangversenyre 1938. május 25-én került sor a gimnázium rajztermében. Erről is részletesen beszámolt a helyi újság.⁴ Ekkor már 48 növendék tett tanúbizonyságot a tanultakról. A gyermekek bebizonyították az iskola létjogosultságát, mert szép haladásról, nagyfokú fejlődésről szóltak a beszámolók. A lap a Horváth házaspárt a zenekultúra hivatott ápolóinak nevezte. A kis tehetségek közül pedig név szerint is említi a 6 éves Kispál Emmát, aki nagyszerűen zongorázott. Tornyos György és Klein Ágnes pedig istenáldotta tehetségként tűntek fel, és a későbbiekben mindig találkozunk nevükkel. A város ekkor 400 pengő támogatást adott a zeneiskola részére, mely változatlanul a tandíjából tartotta fenn magát.

A következő növendékhangversenyt 1939 januárjában tartották. Ekkor 30 növendék mutatta be nagy sikerrel „gondos igyekezettel, maga bízó, mosolygó örömmel” a zenei előmenetelét. Beethoven, Mozart, Haydn, Handel művek csendültek fel.⁵ A tudósító kiemelte Mosó

¹ J-H 1936. január 11.

² J-H 1936. október 31.

³ J-H 1936. június 27.

⁴ J-H 1938. június 3.

⁵ J-H 1939. január 14.

Erzsébet, Horváth Irén, Köröskényi Éva, Schlégl Katalin, Kopácsi Mária, Klein Ágnes, Stark Judit és Tornyos György zongorajátékát. Kiss Géza, Piffkó Pál és Taska István pedig hegedűtudásukkal értek el sikert. „*A zene maga a legjobb nevelő*” – írta a lap.⁶ A tanulók számának gyarapodásával már III. és IV. osztály is volt ekkor. Az itt tanulók külön hangversenyt tartottak.⁷ Az önkormányzat 1940-ben fűtőanyag-támogatást adott a zeneiskolának.⁸

Egy évvel később 1940. június 21-én volt ismét évzáró növendékhangverseny. A gyermekek ekkor már Haydn gyermek szimfóniájának előadására is készültek.⁹ Hegedűn remekelt Faragó László, Palásti Albert, Süle Tibor és Beleznay András. Zongoratudásáról 16 növendék adott számot, szép fejlődést mutatva. A lap dicsérte a három zenetanár lelkes odaadását, amivel ilyen szép eredményt értek el. A hangverseny után már a beiratkozást is meg lehetett ejteni. Ekkor egy havi tandíj 10 pengő volt.

A város képviselő-testülete 1941-ben 50 pengős világítási segélyt adott a zeneiskola számára.¹⁰ Ősszel változások következnek a zeneiskola történetében. Horváth Károly, mint állami alkalmazott a kultuszminisztérium döntése értelmében Nagyváradra került, ezért Enkné Mallár Lenke lett az igazgató.¹¹ Az iskola székhelyét a Szabadság tér 20. szám alá tette át, és 24 növendékkal folytatta a munkát. Egy gyermekkórus szervezése is elkezdődött. A magasabb osztályosok klasszikus, romantikus és magyar szerzők műveiből mutatták be tudásukat hangversenyeken.

A téli hangversenyt 1942. január 23-án tartották a gimnázium rajztermében, mint mindig. A tanulók között sok volt a kezdő, s a közép tagozatban sok tehetség bontogatja szárnyait, írta az újság.¹² Tornyos György és Klein Ágnes komoly ígéret, Balla Rózsi jó szórakoztató zongorista lesz, Varga Izabella igyekezete pedig méltányolandó az újságíró szerint.

A változás után a hegedűt Eördögh Ilona tanította. Az ő növendékei Faragó László és Süle Tibor szintén tehetségesek. A zeneiskola magas színvonalú munkája eredményeként ekkor, 1942-ben kamaraötös is alakult Jászberényben. Tagjai voltak: E. Mallár Lenke, Eördögh Ilona, Bakki József, Szabó Fekete János és Tornyos Lajos. A jászberényi szellemi és kulturális élet új színfoltja jelent meg az együttessel.

A következő növendékhangversenyt 1942 júniusban tartották. Nyolc gyermek mutatta meg hegedűtudását. Közülük Brassai Ilona, Beleznay Andor és Faragó László neve említettett. Zongorából 19-en vizsgáztak. A debreceni tankerület – mint felügyeletei szerv - képviselőjében Berzátzy László, a tanítóképző jeles zenetanára, a Palotásy Dalkör és más kórusok karnagya volt az elnök. Azaz, egy-egy ilyen vizsga hivatalos, állami szakmai felügyelet mellett zajlott még a magániskolák esetében is.¹³

A zeneiskola életében újabb személyi változások következtek be 1943-ban. Jászberényben a zeneiskolán kívül magánórákat is lehetett venni, ha zenetanulásra szánta valaki magát. Az egyik ilyen magántanár, Komáromy Gizella vette át a zeneiskola vezetését 1943-ban. Ekkor úgy hirdette magát, hogy államilag engedélyezett zeneiskola, s erre nyilván az engedélyei is megvoltak. Özvegy Batáry Imréné Komáromy Gizella zongorát tanított, s az iskola székhelye az ő lakhelye szerint változott. A Rákóczi út 11. szám alatt tartotta az órákat. A hegedűt továbbra is Eördögh Ilonka tanította, s hozzá a Kossuth úti Eördögh-házba kellett a tanulóknak menni.¹⁴ A jászberényi zeneiskola a Vallás és Közoktatási Minisztérium debreceni

⁶ J-H 1939. január 28.

⁷ J-H. 1940. június 3.

⁸ J-H 1940. november 30.

⁹ J-H 1940. június 21.

¹⁰ J-H 1941. július 19.

¹¹ J-H 1941. szeptember 6.

¹² J-H 1942. január 17.

¹³ J-H 1942. június 27.

¹⁴ A zeneórák helyszíneiről Faragó László – ma már nyugalmazott - tanár így nyilatkozott.

tankerülete királyi főigazgatása és ellenőrzése alatt állt, adta hírül az újság.¹⁵ A tanulók tanulmányaikról bizonyítványt kaptak, amivel zenei pályán továbbléphetek. Az 1943/44-es tanévre a tandíjat havi 15 pengőben állapították meg. Későbbi záróvizsgáról a háborús helyzet miatt már nincs híradás, de arról igen, hogy működtek. Októberben ismét volt beiratkozás a zeneiskolába, hirdették a felvételt is.

A világháború után minden újra kezdődött, illetve folytatódott, amint arra lehetőség nyílt. A zeneiskola is működött. Dr. Cseri Imre, a Debreceni Tankerületi Főigazgatóság zenei szakfelügyelője, egyetemi rektor a zeneiskolát 1946. december 4-én ellenőrizte, s rendben találta a dolgokat.¹⁶ A zenei élet folyamatosságát jelzi, hogy egy hangversenyre Forrai Miklós is Jászberénybe látogatott. A képzőben rendezett eseményen a több kórus is részt vett Tornyos György betanításában.¹⁷

A zeneiskoláról a következő híradás 1947. júniusában jelent meg. A soros vizsgahangversenyt június 25-én rendezték. Hegedűvizsgát 7 gyermek tett, míg zongorából 22-en vizsgáztak. A vizsgán dr. Kricseh Gábor tankerületi főigazgató volt jelen.¹⁸

A zeneiskolának állandó helye továbbra sem volt. Az iskolák államosítása, átszervezése időszakáról kevés adat maradt fenn. A zenetanárok azonban változatlanul itt éltek a városban, s bizonyára tanítottak is. A kórusok is működtek a képzőben, a gimnáziumban, a főtemplomban. Amikor a Víz utcai, egykori legényegyleti bázist felújították, és Déryné Művelődési Otthonnak nevezték el, a zeneiskola is ott kapott helyet. Visszaemlékezések szerint, mint munkaközösségi zeneiskola működött.¹⁹ A jászberényi zenetanárok pedig ott folytatták munkát, hiszen ez volt a hivatásuk.

A városi tanács 1955. november 18-án hozott határozata szerint önálló városi intézménnyé szervezték.²⁰ A fellelt levéltári iratban az áll, hogy a „zeneiskola önálló intézmény”. Ugyanakkor az is kiderül az iratokból, hogy a szolnoki zeneiskola tagintézményeként létezhet. Ezt a szolnoki anyaiskola vezetőjével való megegyezés teszi lehetővé. (Ekkor a szolnoki iskola vezetője feltehetőleg Bakki József volt. *A szerk*). A megye két zeneiskola működtetésére kapott engedélyt. Így lehetséges a jászberényi zeneiskola önálló megalakítása is. A tanácsi jegyzőkönyvből kiderül, hogy az iskola tagdíjából tarthatja fenn magát, úgy mint a korábbi időszakban is. A gazdálkodásuk azonban átmenetileg a Déryné Kultúrotthon gazdasági vezetőjéhez tartozott a tanácsi határozat értelmében. A zeneiskola igazgatója és a kultúrotthon vezetője 400 forint tiszteletdíjat kapott a működtetés munkái okán. „*A hangszer nevelők növendékeként havi 38,50 forintot, a szolféztanárok 9,60 forintot kapnak minden megtartott óra után.*” A határozatban is szerepel, hogy mindez a tanév elejétől, azaz 1955. szeptember 1-től érvényes.²¹

Az iskola elhelyezésének ügye sok hónapon át húzódott. A Déryné Kultúrotthon a Víz utcai – egykori legényegyleti – ingatlanban működött. Ez a hely azonban kicsi számukra, ezért 1956. március 1-vel megkapták a ferencesek 1926-ban épített kultúrházát. Ez kiváló épület hatalmas, 450 főt befogadó színházteremmel, karzattal, színpaddal, zenekari árokkal.²² A zeneiskola elhelyezése azonban ezzel nem oldódott meg. A tanács VB 1956. április 27-i ülésén többen is szóba hozzák, hogy a zeneiskolának végleges elhelyezés szükséges. Az iskola működött az 1955/56-os tanévben, munkaterv szerint dolgozott, 130 gyereket tanítottak

¹⁵ J-H 1943. augusztus 28.

¹⁶ Jászkürt 1946. december 14.

¹⁷ Jászkürt 1947. február 15.

¹⁸ Jászkürt 1947. június 28.

¹⁹ Dr. Horváth Ottóné közlése.

²⁰ 187/1955. VB határozat szerint. J-N-Sz Megyei Levéltár

²¹ A 187/1955. VB határozat 1955. december 15-én született.

²² 26/1956. VB határozat. A Ferencesek terén – akkor Marx téren – ma is áll ez az épület.

a pedagógusok. Az is elhangzott, hogy legjobb volna, ha állami zeneiskolaként működhetne. A beszédett tagdíjakból ugyanis a tanárok tiszteletdíját sem tudják kifizetni. A tanács népművelési előadója, Szűcs Mihályné jelentésében azt javasolta, hogy a Községgazdálkodási Vállalat épületét kellene átadni a zeneiskolának.²³ A VB azonban erről nem hozott határozatot.

Az új intézmény tehát létrejött, s működött, a tanárok dolgoztak, a gyerekek pedig tanulták a hangszerek megszólaltatását, a szolfézst, a kottaolvasást. Jászberényi Bartók Béla Zeneiskola néven adták első nyilvános, szép koncertjüket 1956. február 14-én, vasárnap. Az ezt hirdető plakát tanúsága szerint a tanárok a következők voltak: dr. Márai Sándorné, Eördögh Ilona, dr. Horváth Ottó, Szabó Mihály és Fritz Valéria. A műsorban közreműködött a növendékek mellett Harnyos Ferenc is, aki nem a zeneiskola, hanem Berzátzy László zenetanár tanítványa volt 1956-ban. A zeneiskolai hangverseny során bemutatkozott a Déryné Kultúrotthon szimfonikus zenekara is, melynek vezetője dr. Horváth Ottó – a nagytemplom főkantora, kiváló zenetanár, képzett muzsikus - volt.²⁴

Az iskola ügyéről a levéltári iratokban a következő említés 1956. augusztus 3-án található. A kiszemelt helyiség átalakítására 6 ezer forint kellene. A nyugodt tanévkezdést biztosítani kell, olvasható a VB-ülés jegyzőkönyvében. A szükséges munkákra végül a tanács 6270 forintot biztosított.²⁵

Az 1956-os forradalom és szabadságharc miatt a tanács más ügyekkel foglalkozott a következő hónapokban. A zeneiskoláról 1957 augusztusából van ismét feljegyzés. Eszerint 1956 őszén csak 3-4 hét szünet volt az iskola működésében. Viszont 1957 tavaszán már működik egy szalonzenekar, egy népzenekar is. Felvetődik, hogy szabadtéri színpad, kertmozi is kellene Jászberényben.²⁶

A tanács 1958-ra azt tervezte, hogy a zeneiskola épületének – a Bercsényi úton, az Ipartestület egykori székháza – átalakítására 50 ezer forintot biztosít, tatarozza a Víz utcai kultúrotthon épületét, a szabadtéri színpadra pedig 80 ezer forintot költ. Majd az 1958. augusztusában Tiborc László népművelési előadó arról számolt be, hogy az 1958/59-es tanévre a zeneiskolai felvételi augusztus 28-29-én történik.²⁷ Ugyanakkor az is kiderül a beszámolóból, hogy egy zenei általános iskolai osztályt is szerveztek az egyik suliban.²⁸ Ide az első osztályba 31 gyermeket írtak be a szülők.

A zeneiskola épületének bővítése átcúszott 1959-re. A nagyterem mellett 3 kisebb terem állt rendelkezésre, s a tervek szerint ehhez még 6 terem építenek. Erre 50 ezer forintot tervezett be a tanács, s 40 ezer forintot a felújítási munkákra. A szakmai munkáról a tanácsülésen azonban nem esett szó. Csupán azt hangsúlyozták a tanácstagok, a városi párttitkár, hogy a felvételnél szem előtt kell tartani, a munkás és paraszt származású gyermekek kerüljenek elsősorban a zeneiskolába, az ő oktatásuk a legfontosabb a munkás-paraszt államban.

Az állami zeneiskola megalakításában Bakki Józsefnek vannak múlhatatlan érdemei. Ő ugyanis 1956-57-ben felkérést kapott, hogy a már működő szolnoki zeneiskolát vezesse. A család visszaemlékezése szerint ezt tulajdonképpen azért vállalta el, hogy alaposan tanulmányozza, hogyan is működik egy állami zeneiskola, s előkészítse a jászberényi megalapítását.

²³ VB jegyzőkönyvek, 1956. április 27-i üléshez. J-N-Sz Megyei Levéltár

²⁴ Ezt a plakátot a Palotásy kórus jubileumára rendezett kiállításon láttam a könyvtárban 2007 őszén KE

²⁵ 118/1956. VB határozat. J-N-Sz Megyei Levéltár

²⁶ Tiborc László művelődési előadó beszámolója 1957. augusztus 16. J-N-Sz Megyei Levéltár

²⁷ uo.

²⁸ Ez a később Székely Mihály nevét viselő ének-zene tagozatos általános iskola a posta mellett.

Bakki József az önálló zeneiskola alapításához mindent előkészített, s a jászberényi tanács is meghozta a szükséges döntéseket. Bakki Józsefnek sikerült elérni, hogy a legkorszerűbben felszerelt iskola lett, nagyon sok hangszert biztosítottak számukra. Például üstdobot Drezdából hozattak.²⁹ A gyerekek délelőtt az általánosban tanultak, délután pedig, a zeneiskolában folytatták zenei tanulmányaikat. Ezért tandíjat a szülőknek nem kellett fizetni. Az oktatás színvonala, rendszere is más lett, a tehetségek gondozása nagyobb hangsúlyt kapott. Bakki József számára a jászberényi zeneiskola létrehozása igazi értékteremtő munka volt.

A Palotási Dalkör alapításának 100. évfordulójára, 1962-ben felvették a zeneszerző nevét. A zeneiskola kertjében pedig, felállították a Petri Lajos szobrász alkotta portrészobrát. A zeneiskolában is alakult fúvós zenekar, melyben a tanárok muzsikáltak. A város kiváló zenészei pedig tanították a fiatalokat, koncerteket tartottak, versenyekre készültek.

Kiss Erika

²⁹ Bakki Katalin visszaemlékezése szerint